

Rozdział pierwszy

Rodzaje woli

Wola człowieka

Termin „wola” (*racon*) ma dużo szersze znaczenie w kabale aniżeli to, do którego jesteśmy przyzwyczajeni. Rozważmy następujący przykład¹: Człowiek nabywa dom w końcowym stadium budowy. Obecne etapy budowy zostały poprzedzone wcześniejszymi etapami jego konstruowania. Na początku był etap planowania, zaś jeszcze wcześniej wstępne, przygotowawcze zamysły dotyczące budowy, to znaczy – ustalanie celów: czy budynek zostanie przeznaczony na mieszkania, czy może do innego użytkowania. Przed etapem planowania nastąpił jednak jeszcze inny etap, mianowicie sama chęć wybudowania domu. Jeśli uporządkujemy kolejne etapy, które ostatecznie doprowadziły do budowy domu, wówczas zauważymy, że pierwszym etapem była wola jego wybudowania. Drugim stadium było myślenie o budowie, to znaczy zbieranie informacji na temat wszystkich dostępnych możliwości. Trzecim etapem jest wykonanie. Jest ono przekształceniem tego, co potencjalne, w to, co rzeczywiste. Podczas etapów woli i myślenia o budowie dom istniał jedynie *in potentio*, zaś na etapie wykonywania stał się faktycznie rzeczywistością.

Jeśli rozejrzemy się dookoła, zauważymy, iż cała rzeczywistość, ze wszystkimi składnikami, które ją tworzą, przechodzi dokładnie ten sam proces. Za każdym razem, gdy człowiek buduje mieszkanie czy fabrykę,

---

¹ Patrz: rabin Chaim Friedlander, *Introduction to the Books of Rabbi Mosze Chaim Luzzatto on the Wisdom of Truth*.

wytycza nową drogę lub nawet gdy wykonuje proste czynności, takie jak pisanie listu bądź przygotowywanie obiadu, to we wszystkich tych działaniach istnieje pewien porządek, rodzaj zasady rządzącej, mianowicie stopniowe przechodzenie przez następujące etapy: 1. pragnienia działania, 2. myślenia, łącznie z rozważaniem szczegółów związanych z działaniem i jego celem, oraz 3. realizacji planu.

Wola i zdolność

Zapytajmy jednak najpierw: jeśli człowiek wykonuje pewne działanie, to czy możemy na tej podstawie wyciągać jakiegokolwiek wnioski na temat potencjalnych możliwości tego człowieka? Przykładowo, jeśli inżynier buduje mały, wąski most, to czy możemy z tego wnosić, że nie jest on w stanie skonstruować większego lub szerszego mostu? Z całą pewnością nie możemy wyciągać tego typu wniosków, ponieważ możliwe jest, iż w danej sytuacji potrzebny był właśnie mały i wąski most, gdyby zaś należało wybudować most długi i szeroki, wówczas inżynier ów mógłby go bez problemów skonstruować. Innymi słowy, nie możemy wnioskować niczego na temat jego zdolności z samego faktu, że zbudował wąski most, lecz możemy na tej podstawie poznać jego wolę. Innymi słowy możemy ustalić, że ów inżynier chciał skonstruować dokładnie ten most, ponieważ gdyby było inaczej, wówczas nie podjąłby się budowy mostu w ogóle².

² „I powiedz, czy Bóg musiał zbudować świat tylko w ten sposób, w jaki go zbudował? Nie możesz tego powiedzieć, ponieważ świat mógł zostać stworzony jednym wypowiedzeniem. A mimo to stworzył go On dziesięcioma wypowiedzeniami. Również nikt nie może powiedzieć, że nie mógł On stworzyć większej liczby istot żywych niż w rzeczywistości stworzył lub że mógł je stworzyć tylko i wyłącznie w tej właśnie formie, w jakiej to uczynił, nie mógł zaś w żadnej innej, ponieważ uznajemy, iż Bóg jest wszechmocny, zaś Jego władza nie zna granic ani końca. A mimo to widzimy, iż wykonuje On również skończone i ograniczone czynności, podobnie jak czyni to człowiek, gdyż wszystko pochodzi od Niego, wielka różnorodność czynów, tak złych, jak i dobrych. Również stworzenie świata było czynnością skończoną i nie ukazało Jego nieskończonych możliwości, ponieważ gdyby stworzył go dzięki Swojej wszechmocy, wówczas świat sam byłby nieskończony. Dlatego na podstawie powyższych wywodów możemy stwierdzić, iż człowiek może zrozumieć Jego Wolę dwojako: a. czego mógł chcieć, oraz b. czego rzeczywiście chciał. To, czego mógł chcieć, było nieskończone i bezgraniczne, lecz to, czego chciał, było skończone oraz ograniczone” (za: rabin Mosze Chajim Luzzatto, *Choker umekubał*).

Ponieważ wola pociąga za sobą osiągnięcie pewnego celu i nie istnieje wola ludzka, której celem nie jest ukończenie czegoś, przeto cel ów jest tym, co wolę ogranicza. W naszym przykładzie inżynier pragnął wybudować wąski most; cel budowy owego mostu prowadził go i ograniczał jego wolę, by mógł on wybudować tylko taki właśnie, a nie inny most, mimo że mógł (zgodnie ze swoimi zdolnościami) wybudować większy.

Podsumujmy rozważania na ten temat: 1. na podstawie działań człowieka nie możemy określić jego woli, 2. na podstawie działań człowieka nie możemy określić zakresu jego możliwości oraz 3. cel oraz skutek, jaki pragnie ów inżynier osiągnąć dzięki swoim działaniom, są tym, co ogranicza jego wolę oraz działanie.

Dwa aspekty woli

Do tej pory mówiliśmy o dwóch poziomach: a. czego inżynier mógł pragnąć, oraz b. czego rzeczywiście pragnął. Pierwszym aspektem jest maksymalny efekt, jaki inżynier mógł osiągnąć, angażując wszystkie swoje zdolności. Drugim jest ograniczona zdolność, którą faktycznie wykorzystał, czyli to, czego rzeczywiście dokonał, nie zaś co mógł potencjalnie zrobić.

Stworzenie świata – objawienie Woli Stwórcy

Do tej pory mówiliśmy o woli człowieka oraz jego kreatywności. Przejdźmy teraz do rozważań na temat woli Boga oraz Jego mocy stwórczej. Świat, w którym żyjemy, ukończony w ciągu sześciu dni stwarzania, również przeszedł przez etapy, o których była mowa wcześniej. (W dalszej części książki wyjaśnione zostanie, że to Stwórca ustanowił ów model – wola, planowanie oraz działanie – tworząc w ten sposób podstawę ludzkich działań, które realizują ten sam model). Najpierw pojawiła się wola, Boska wola stworzenia świata. Wola, podobnie jak myśl, jest czymś ukrytym, czymś, co znane jest jedynie temu, w kim jest obecne. Powróćmy do naszego pierwszego przykładu – budowania domu. Nasza wola pozostaje ukryta w nas, w głębi nas.

Należy ona tylko do nas, nie ma współników. Wola człowieka jest jego charakterem, jego duszą. Ma ona możliwość odkrywać się i wynurzać się, tak iż inni ludzie mogą ją poznać, a nawet ją podzielać. Kiedy zbudowaliśmy dom, nasza wola została objawiona. Mówimy, że wola wynurzyła się z ukrycia, stała się jawna. Przeszła z potencji do rzeczywistości. Tak samo stworzenie świata jest objawieniem woli Stwórcy – wraz ze stworzeniem świata objawione zostało, iż wola stworzenia pojawiła się w Nim jeszcze przed samym aktem.

Tak więc ze stworzenia świata przez Boga nie możemy wyciągać jakichkolwiek wniosków na temat zakresu Jego możliwości. Przeciwnie, ponieważ wierzymy, że możliwości oraz wola Boża są nieskończone, przeto nic nie może powstrzymać Go od stworzenia innego świata, doskonalszego aniżeli ten tutaj. Jeśli mimo to stworzył On świat dokładnie taki, jaki jest, stało się tak dlatego, że Stwórca ograniczył Swoją wolę zgodnie z konkretnym celem, który Sobie wyznaczył. Zatem Stwórca, niech będzie błogosławiony, określił Swój cel, jakim było stworzenie świata, i poprzez cel ów ograniczył Swoją wolę, kształtując świat nie za pomocą Swojej wszechmocy, lecz przy użyciu określonych zdolności³.

Ograniczona wola oraz niezłożona wola

– *Ejn Sof* (Nieskończoność)

Istnieją dwa aspekty omawianej kwestii: a. nieskończona wola Boża, oraz b. ograniczona wola Boża⁴. Mędracy kabały określają pierwszą z nich jako „niezłożoną wolę” lub *Ejn Sof* (Nieskończoność, dosł. Bez Końca). Drugi z aspektów nosi nazwę *sefirot*⁵ (Boskich emanacji), przez

³ *Szomer emunim hakadmon*, dyskusja 1, list 41.

⁴ Tamże.

⁵ Tamże: „Teraz powinniśmy nadać nazwy wszystkim tym poziomom, abyśmy mogli o nich mówić, ponieważ bez nazw nie możemy zwerbalizować przedmiotu studiów ani go badać, ani odróżnić jeden od drugiego. Kabaliści przypisali dwóm kategoriom, które wymieniliśmy, następujące nazwy: 1. *Ejn Sof*, 2. *sefirot*. *Ejn Sof*, niech będzie błogosławione, odnosi się do woli, która pozostaje w zakresie Jego zdolności, a która jest bezkresna oraz nieskończona. *Sefirot* są tym, czego On chciał, które zgodnie z metodą i celem włączone zostały do specyficznych kategorii, których

co rozumie się, iż Stwórca stworzył skończony świat za pomocą Swojej skończonej woli lub za pomocą *sefirot*.

Zagadnienie *sefirot* jest podstawowe dla nauk kabały i w dalszej części książki poświęcony zostanie temu tematowi osobny rozdział. Lecz na tym etapie wystarczy, jeśli powiemy, że *sefirot* stanowią cząstki ograniczonej woli. Znaczenie tego jest następujące: stworzenie świata jest objawieniem Bożej woli stworzenia świata (jak zostało powiedziane wcześniej). Stwórca chciał stworzyć świat niedoskonały, tak by ludzie, wyposażeni w wolną wolę, mogli dokończyć lub uzupełnić to, czego światu brakuje, dzięki swojej służbie Stwórcy. Gdyby stworzył On wszechświat przy pomocy Swojej wszechmocy, wówczas byłby on doskonały i nie byłoby w nim miejsca na oddawanie czci Bogu. Dlatego Stwórca odsłonił jedynie część Swoich możliwości. Innymi słowy Stwórca objawił tylko Swoją ograniczoną wolę oraz zdolność. Stwórca pragnął objawiać Swoją wolę etapami, objawienie za objawieniem, zaś *sefirot* są siłami, za pomocą których Stwórca uformował światy. Wszystkie *sefirot* stanowią narzędzia objawienia Jego woli. Podsumujemy nasze rozważania mówiąc, że dziesięć *sefirot* to cząstki ograniczonej woli, za pomocą których Bóg stworzył ograniczony i niedoskonały wszechświat.

Należy podkreślić, iż wszelkie nasze rozważania koncentrują się jedynie wokół ograniczonej woli, podczas gdy w żaden sposób nie możemy uchwycić czy zrozumieć woli nieograniczonej. Co więcej, zabronione jest nam badanie lub zgłębianie tych tematów, o których powiedziano: „Nie badajcie tego, co jest dla was niepoznawalne”.

Święty *Zohar* nazywa nieograniczoną wolę *rawa dekol rawin*, czyli „wolą woli”, źródłem oraz podstawą, z której objawione zostają w najdrobniejszym szczególe wszystkie pozostałe rodzaje woli. Nieograniczona wola – *Ejn Sof* – jest podstawą wszystkiego, co powstało w przeszłości, istnieje teraz oraz pojawi się w przyszłości. *Ejn Sof* obejmuje więc Sobą całą rzeczywistość.

nazwy oraz szczegółowe cechy zostały określone przez kabalistów, jak na przykład: *chesed* (miłująca życzliwość), *din* (sąd), *rachamim* (miłosierdzie) czy inne”. Dalsze wyjaśnienia można znaleźć w podanym źródle. Patrz także: rabin Mosze Chajim Luzzatto, *Milchemet Mosze*.

By ułatwić zrozumienie tego problemu weźmy przykład z pokrewnej dziedziny. Kiedy mówimy w matematyce o nieskończoności, mamy na myśli liczbę, której żadna inna nie przewyższa. Mędracy kabały dostrzegają jednak w tej idei coś więcej. Nieskończoność jest liczbą, przy której wszystkie pozostałe liczby przestają mieć jakąkolwiek wartość, podobnie zero staje się bezwartościowe przy jakiegokolwiek innej liczbie. Nawet jeśli od nieskończoności odejmiemy się jeden, to wynik, jaki otrzymamy, jest niczym w porównaniu z nieskończonością, tak jak zero nie ma żadnej wartości w porównaniu z każdą inną liczbą. Tak więc wszystkie liczby stają się niczym w porównaniu z nieskończonością. W użytej analogii cała rzeczywistość jest zerem i pustką w porównaniu z niezłożoną wolą – *Ejn Sof* – niech będzie błogosławiona Ona i Jej Imię.

Skoro dotarliśmy już do tego miejsca, możemy wyjaśnić wersety 5–6 z *Psalmu* 113: „Kto jest jak Władca, nasz Bóg, który mieszka na wysokościach, który zniża się, by spojrzeć na niebo i ziemię”. Wielkość oraz potęga Stwórcy pochodzą z tego, iż jest On tak wspaniały i wzniosły, że, jak w powyższym porównaniu, nieba i ziemia są wobec Niego zerem i pustką! Z tego przykładu możemy nauczyć się udzielać odpowiedzi wszystkim tym, którzy twierdzą, że w takim razie Stwórca Wszechświata kieruje Swoją uwagę ku wyższym stworzeniom, lecz odmawia objęcia Swoją Opatrznością niższych istot, na przykład człowieka. Jednakże twierdzenie to jest nieprawdą, ponieważ, w porównaniu ze wspaniałością Stwórcy, w porównaniu z *Ejn Sof*, zarówno niższe, jak i wyższe stworzenia są niczym. Jest zatem wręcz przeciwnie – wielkość Stwórcy wyraża się w tym, iż opiekuje się On wszystkimi jednakowo. Dlatego podczas świąt Jom Kipur i Rosz Haszana odmawiamy hymn: „Ten, który sprawia, iż wielkie i małe stają się sobie równe”.

Różnica między wolą Boga a wolą człowieka

Możemy dokonać rozróżnienia między wolą Boga a wolą człowieka na kilku poziomach: a. wola człowieka pojawia się zawsze w odniesieniu do konkretnego celu, który to cel jednocześnie ludzką wolę ogranicza. Wola Boża przeciwnie, jest nieograniczona. b. Wola ludzka jest jednym z wielu etapów procesu przechodzenia od potencji do aktualizacji,

w którym to procesie działanie jest ostatnim i najważniejszym etapem. Nie wystarczy, jeśli człowiek przejawia tylko wolę. Człowiecze pragnienie nie jest w stanie samo z siebie ukończyć niczego. Działanie jest tym, co sprawia, że dana rzecz pojawia się w rzeczywistości. Aktualizacja jest bardziej pożądana od potencji. Inaczej jest w przypadku woli Bożej. Wola Boża jest rzeczywistością sama w sobie i kiedy przebudza się, by coś uczynić, to przedmiot jej działań pojawia się natychmiast, wraz z pojawieniem się samej woli. Wola Boża obejmuje w jednej kategorii zarówno potencję, jak i aktualizację⁶.

Niezwykle trudno jest zrozumieć te idee, ponieważ jesteśmy przyzwyczajeni, że wola jest abstrakcją, kwestią myśli. I jak to możliwe, by coś mogło powstać bez żadnego działania, które by to powstanie poprzedziło? Król Dawid poruszył tę kwestię w następującym wersecie: „Przemówił i zaistniało, nakazał i stało się” (*Psalms* 33). Ideę tę znajdziemy również w słowach naszych mędrców, błogosławionej pamięci: „Świat został stworzony dziesięcioma wypowiedzianiami” (*Pirke Awot*), werseł podkreśla, że chodzi właśnie o samo tylko wypowiedzenie.

By ułatwić zrozumienie tego problemu posłużmy się przykładem. Kiedy pan mówi swojemu oddanemu słudze, by przesunął przedmiot z jednego miejsca w inne, możemy dostrzec pewną lukę pomiędzy nakazem i wykonaniem, pomiędzy myślą pana, a działaniem służącego. Gdyby pan chciał samodzielnie przesunąć przedmiot, nie dostrzegliśmy owej luki. Wraz z pojawieniem się myśli w jego mózgu, ręka przesuwa się i podejmuje działanie. Tak jest w przypadku człowieka. Jeśli pragnie on coś powiedzieć, to jednocześnie z przebudzeniem się tego pragnienia zaczynają poruszać się odpowiednie organy i pojawia się mowa. Dzieje się tak dlatego, że człowiek skrywa w swym wnętrzu zarówno wolę, jak i organy odpowiedzialne za działanie, które łączą się, stając się jedną rzeczywistością. Zupełnie inaczej niż w przypadku, gdy pan myśli, a działa służący.

I faktycznie, istota Stwórcy obejmuje całą rzeczywistość. Tak jak bezpośrednio po pojawieniu się w człowieku woli jego członki zaczynają działać, tak też w tym samym momencie, w którym wola pojawia się przed Stwórcą, przedmiot zaczyna istnieć w mgnieniu oka.

⁶ Patrz: rabin Mosze Kordowero, *Sefer hapardes, Szaar hacachcachot*, rozdz. 3 oraz *Leszem szwo weachlama*, cz. A, rozdz. 8.

W dziełach Arizala odnajdujemy wielokrotnie sformułowania w rodzaju: „kiedy powstało w Swoje niezłożonej woli, by stworzyć...” lub: „rzeczywiście, kiedy powstało w Jego niezłożonej woli, by wypowiedzieć słowa i zaktualizować Jego możliwości”. Należy zauważyć, że nie zostało napisane: „kiedy Święty, niech będzie błogosławiony, stworzył”, lecz „kiedy powstało w Jego woli”, co wskazuje na fakt, iż do tego, by wszystko powstało i uformowało się, wystarcza, aby Stwórca posłużył się Swoją wolą. Powiedzieć zaś, że Stwórca chciał, jest tym samym, co powiedzieć, że to ukształtował.

Dodatkową różnicę stanowi fakt, iż kiedy człowiek wykonał już to, czego pragnął, nie istnieje dłużej żaden związek pomiędzy człowiekiem i tym, co stworzył. Stolarz buduje stół. Stół ów będzie nadal istniał i spełniał swoje funkcje nawet po śmierci stolarza. Inaczej jest w przypadku woli Bożej. Wola Boża nie tylko działa, kształtuje i stwarza przedmiot *ex nihilo*, lecz w dalszej kolejności zachowuje ów przedmiot, utrzymuje i podtrzymuje jego istnienie. W przypadku zaistnienia takiej sytuacji, w której nie byłoby woli Bożej podtrzymującej w istnieniu ów konkretny przedmiot, przedmiot ten przestałby istnieć.

Rozdział drugi Światło i iluminacja

Wola Stwórcy objawia się poprzez duchową iluminację

Wspomniane zostało wcześniej, że celem Stworzenia jest naprawianie świata jako królestwa Wszemcownego, co dokonuje się dzięki wolnej woli człowieka służącego Bogu⁷. Widzimy więc, z jednej strony, Bożą wolę, zaś z drugiej stworzenia, którym powierzone zostało zadanie wypełniania Bożej woli. Kiedy człowiek pragnie ujawnić swoją wolę, wówczas może przemówić, napisać itp. Jednakże pojawia się pytanie: w jaki sposób Stwórca objawia Swoją wolę człowiekowi, dysponującemu wolną wolą? W jaki sposób stworzenia mogą wiedzieć, co powinny robić, jak się zachowywać? Odpowiedź na to pytanie jest następująca: wola Boża zostaje objawiana poprzez iluminację, którą On zsyła stworzeniom. Najprostszym znaczeniem terminu „iluminacja” jest wewnętrzne uczucie, rodzaj impulsu, który pobudza do wykonania pewnego działania. Iluminacja jest podobna wskazaniu, które pochodzi z wzniesłego, duchowego źródła.

Wielcy mędracy kabały wyjaśniają, iż Boża wola dociera do stworzeń niczym błyski, podobnie jak promienie światła rzucane przez słońce. Mędracy kabały używają terminu „światło” bądź „iluminacja” (w dalszej części zobaczymy, czym terminy te różnią się od siebie) na określenie woli Boga, która jest przesyłana ze Swego Źródła do Jego stworzeń⁸.

⁷ W dalszej części książki zajmiemy się tym tematem bardziej szczegółowo.

⁸ Rabin Mosze Chajim Luzzatto w dziele *Klach pitchej hachochma*, rozdz. 5, pisze: „Choć *sefrot* są tym, czym Boskość emanuje, to Boża emanacja może być jedynie

Jak w świecie fizycznym termin „światło” odnosi się do źródła światła, podczas gdy „iluminacja” odnosi się do tego, co z owego źródła wypływa, tak jest również w kabale. Jażń istot stworzonych określamy jako „światło”, podczas gdy wolę, która jest nam zsyłana, nazywamy „iluminacją”. Dla przykładu: światłem świecy jest sama świeca, podczas gdy jego iluminacją jest jasność, promieniująca od światła świecy. Analogicznie: *Ejn Sof*, Jażń jest światłem, zaś to, co z Niego promieniuje, jest iluminacją.

Kabaliści zdecydowali się na wykorzystanie idei światła i iluminacji z kilku powodów. Światło i iluminacja są abstrakcjami i z tego względu nadają się do wyrażania idei związanych z wolą Stwórcy. Ponadto iluminacja materialna, z którą jesteśmy zaznajomieni, ma pewne charakterystyczne cechy wspólne z iluminacją duchową. Przykładowo, światło fizyczne opuszcza swoje źródło, w rzeczywistości się jednak od niego nie oddzielając, tak iż każdy promień światła nadal otrzymuje wszystkie swoje właściwości oraz moc ze źródła, z którego pochodzi. Jeśli wyłączy się owo źródło światła, wówczas nie będzie również żadnej iluminacji. Tej cechy nie przejawia żadna inna rzecz w naturalnym świecie, ponieważ każdy przedmiot ma swoje własne, niezależne istnienie i nie pozostaje w zależności od źródła, z którego się wywodzi. Dla przykładu, jeśli odetniemy kwiat od korzenia, z którego wyrasta, wówczas niewątpliwie zwiędnie, lecz nie przestanie istnieć! Światło i iluminacja stanowią znany nam wszystkim przykład aktu stwarzania, którego twór pozostaje połączony ze swoim źródłem w taki sposób, iż nie ma między nimi przerwy. Dlatego mędrzy kabały postanowili opisywać wolę Boga jako „iluminację”, zaś jej źródło jako „światło”⁹.

«iluminacją». W *Choker umekubal* tego samego autora czytamy zaś: „Ponieważ iluminacja jest tym, czym rozbłyskuje światło i co wysyła ono z siebie, również iluminacja jest tym, czego Władca pragnie”.

⁹ Tamże, rozdz. 32: „iluminacja nie odnosi się do samej rzeczy, lecz do jasności, która promieniuje z jażni i która pozostaje na niższym poziomie niż jażń sama”. Podobnie patrz: *Wikuach haszoel wehamesziw*, rozdz. 2, fragment 31 oraz 35.

Iluminacja staje się światłem – Objawienie

Powszechnie wiadomo, że księżyc odbija światło, które pochodzi od słońca. Znaczący to, że w tym przypadku słońce jest źródłem światła, zaś księżyc jego iluminacją. Wszystko to jest prawdą, kiedy porównuje się księżyc i słońce. Jednakże czasami człowiek wykorzystuje księżyc jako źródło światła, na przykład wówczas, gdy kieruje lustro w stronę księżycy, a ono następnie odbija promienie światła. Widzimy tutaj, że dla światła odbijającego się w tym lustrze, księżyc jest jego źródłem.

Rozważmy inny przykład. Rabin, który naucza swojego studenta i odkrywa przed nim mądrość, jest uważany za źródło nauk przyswajanych przez ucznia. Student, w porównaniu z rabinem, uznawany jest za odbiorcę nauk. Jeśli student ów uczy kolejnego studenta, wówczas jego rola zmienia się z odbiorcy wiedzy w źródło wiedzy (i tak dalej). W terminach kabały edukacja bądź iluminacja pochodziła od rabina, który w tym przypadku był źródłem światła (kiedy porównuje się go z jego studentem). Zaś student stał się źródłem światła w momencie, kiedy sam został nauczycielem.

Analogicznie, duchowa iluminacja, która jest emanacją Bożej woli, pochodzi ze źródła, które przewyższa jej duchowy poziom. Owo źródło również otrzymuje swoje światło z jakiegoś źródła zewnętrznego. Źródłem źródeł jest *Ejn Sof*, źródło wszelkiej woli – *rawa derawin* – które jest korzeniem i źródłem całej rzeczywistości i z którego wypływa wszelka iluminacja. Znaczący to, że wola, która emanuje z *Ejn Sof*, odkrywa samą siebie, objawienie za objawieniem, kolejno poziom za poziomem, podobnie jak mądrość rabina objawia się stopniowo, schodząc od studenta będącego na najwyższym poziomie, do tego mniej zdolnego, aż wreszcie do studenta, który jest najmniej zdolny. Jak zostało wcześniej powiedziane, emanacja Bożej woli zostaje ukończona dzięki *sefirot*, co oznacza, że owe *sefirot* są objawieniem woli Bożej. Kiedy król Dawid pragnął poznać Boga, zwracał się do Niego błagając: „Ześlij światło Twe i prawdę, one mnie będą prowadzić” lub „ponieważ w Tobie jest źródło życia, dzięki Twemu światłu my ujrzemy światło” (*Psalm* 43).

Podsumowując, duchowa iluminacja jest objawieniem woli Stwórcy, emanacją Jego woli. Co więcej, znaczenie terminu „iluminacja”: obejmuje również działanie Stwórcy, ponieważ Jego wola jest zarazem

Jego działaniem, i z tego względu powszechne jest używanie terminów „światło” oraz „iluminacja” w naukach kabały¹⁰.

Percepcja umysłowa oraz percepcja zmysłowa

Są dwa rodzaje postrzeżeń: postrzeżenia dokonywane za pomocą rozumu oraz za pomocą zmysłów¹¹. Percepcja zmysłowa obejmuje wszystko to, co człowiek postrzega za pomocą swoich pięciu zmysłów. Percepcja intelektualna obejmuje wszystko, co człowiek pojmuje przy pomocy intelektu, jednak bez użycia zmysłów. Przykładowo, człowiek, który przybliży swoje dłonie do ognia i dzięki temu uczy się, czym jest idea ciepła, wykorzystuje swój zmysł dotyku. Kiedy ten sam człowiek słyszy, jak ktoś mówi o ogniu, i na tej podstawie dochodzi do wniosku, że wysoka temperatura jest cechą charakterystyczną miejsca, w którym płonie ogień, to wiedza w ten sposób zdobyta lub postrzeżenie umysłowe nazywa się postrzeżeniem za pomocą intelektu. (W rzeczywistości nie dysponujemy jednak czystą percepcją umysłową, ponieważ zawsze, gdy wyciągamy jakieś wnioski, czynimy to w mniejszym bądź większym stopniu na podstawie doświadczenia fizycznego, które zyskaliśmy za pomocą zmysłów)¹².

Percepcja umysłowa jest bardziej dokładna aniżeli percepcja zmysłowa, ponieważ zmysły mogą, jak pokazuje wiele przykładów, wprowadzać człowieka w błąd. Mimo to, ponieważ od najwcześniejszych lat dzieciństwa jesteśmy przyzwyczajeni polegać tylko na zmysłach, gdyż percepcja za pomocą intelektu nie jest jeszcze w tym okresie rozwinięta, zatem również później polegamy tylko na zmysłach (jak to wyjaśnione zostało wcześniej).

¹⁰ Patrz: *Szomer emunim hakadmon*, dyskusja druga, cz. 11. Autor wyjaśnia tam szczegółowo, dlaczego kabaliści zdecydowali się na użycie terminów „światło” oraz „iluminacja”.

¹¹ Patrz: *Derech micwotecha* oraz: *Kuntres lechochmat haemet* (w: *Amud haawoda*).

¹² Tamże.

Źródłem percepcji umysłowej jest *neszama* (dusza)

Wszystkie te koncepcje, które człowiek rozwija w obrębie różnych dziedzin, są określane jako „iluminacje umysłu”. Oznacza to, iż źródło inteligencji, nazywane „światłem umysłu”, wysyła iluminacje, rodzaj umysłowego wglądu, w następstwie czego pojawia się jasna i zrozumiała myśl, którą podchwytuje świadomość. Każdy student dobrze wie, jak to jest, kiedy próbuje się uparcie i bezowocnie zrozumieć pewien problem i kiedy nagle pojawia się idea lub nieoczekiwany wgląd, dzięki któremu trudna materia zostaje zrozumiana. Wgląd ów pochodzi ze źródła mądrości, będącego jak tryskający gejzer, z którego wylewa się umysłowe „oświecenie” – iluminacja – umożliwiając nam zrozumienie problemów i wyciągnięcie wniosków nawet w tych dziedzinach, do których zmysły nie mają dostępu. Każdy człowiek ma dostęp do owego źródła mądrości. Uczni biegli w naukach kabały uznają duszę za źródło mądrości. Teraz staje się oczywiste, dlaczego człowiek nie może zrozumieć istoty swojej duszy. Jest tak, ponieważ dusza przewyższa poziom percepcji człowieka, przekracza jego intelekt. Mimo że nie możemy uchwycić istoty duszy, możemy jednak uchwycić oraz rozpoznać jej istnienie⁷.

⁷ Tamże. Patrz również: *Derech micwotecha*.